

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף עט

(בעמוד הקודם)

משנה: מי שנתן רשות וכו' והלך הוא: בינתיים הלך האב וקידש את ביתו לאיש אחר, וחזר השליח וסיפר שגם הוא קידש אותה לאיש אחר.

ואם אינו ידוע: איזה קידושין קדמו, והיא רוצה להתחתן עם אדם אחר - שני האנשים שנתקדשה להם נותנים לה גט מספק. ואם היא רוצה להתחתן עם אחד משניהם - השני נותן לה גט (והיא חוזרת ומקבלת קידושין מהראשון מספק שמא היא היתה מקודשת לשני ולא חלו הקידושין שלו. רבינו ירוחם).

גמרא: וצריכא: המשנה היתה צריכה לומר גם את המקרה של אב ששלח שליח, וגם את המקרה של האשה ששלחה שליח.

אם היה כתוב רק המקרה של האב - היינו חושבים שדוקא שם אם קדמו קידושי האב הם חלים וקידושי השליח אינם חלים, משום שגבר מבין ביוחסין וכשהוא מצא אשה מיוחסת הוא מתכוין לקדש אותה ולבטל את השליחות של השליח. אבל אשה שלא מכינה ביוחסין גם אם היא מוצאת איש ומתקדשת לו, היא לא מבטלת את השליח ששלחה, כי היא מעדיפה שהוא ימצא לה איש מיוחס בשבילה ויקדש אותה, רק שהיא חוששת שמא הוא לא ימצא לה ולכן היא מתקדשת כדי לא להישאר בלי כלום. אבל בדעתה שאם השליח קידש לה מישהו היא מבטלת את הקידושין שעשתה בעצמה קודם לכן. קמ"ל שגם באשה אם קידושיה קדמו לשליח הם חלים ולא קידושי השליח.

ואם היה כתוב רק המקרה של האשה - היינו חושבים שדוקא אשה שהיא מדייקת ומתחתנת, אם היא מצאה מישהו היא מעדיפה את הקידושין שלה, וממילא אם הם קדמו הם חלים. אבל אבא שלא אכפת לו שהבת שלו תתחתן למישהו מיוחס במיוחד, אלא מספיק לו יחוס כלשהו, ממילא הוא לא מתכוין לבטל את השליח, וכל מה שהוא הלך וקידש בעצמו זה רק על הצד שהשליח לא ימצא כלום, אבל

אם השליח מצא הוא מעדיף את קידושי השליח (כדי שלא יוצר ספק מי קידש אותה). קמ"ל.

קטנה שהגיעה לגיל שתים עשרה נעשית 'נערה' במשך ששה חודשים ואז היא נעשית 'בוגרת'. אמנם הזמן של ששה חודשים הוא המקסימום של זמן הנערות, והוא בדרך כלל גם הזמן שלוקח לעבור מנערות לבגרות, אבל אם נולדו בגופה סימני בגרות בתוך הששה חודשים היא נעשית בוגרת מייד.

איתמר: אב שקידש את בתו בדרך, והלכה הבת שנשארה בעיר וקידשה את עצמה באותו היום, והלכו ובדקו אותה באותו היום האם היא נערה (והיא ברשות אביה לקידושין וממילא רק הקידושין שלו חלים), או שהיא בוגרת (שהיא ברשות עצמה וממילא רק הקידושין שלה חלים), והתברר שהיא בוגרת. אבל לא ידוע האם כשקידש אותה האב היא כבר היתה בוגרת, או שעדיין היתה נערה. ואם היא היתה נערה יש לנו ספק האם קידושיו קדמו לקידושיה. לדעת רב אנו נוקטים שהיא כבר היתה בוגרת מתחילת היום והקידושין שלה חלים, לדעת שמואל שני הקידושין חלים מספק האם היא היתה נערה עד הרגע שגילינו את הסימנים (ולא ידוע קידושין של מי קדמו) או שהם כבר נולדו בה מהבוקר והיא היתה בוגרת (והקידושין שלה חלו).

אימת: איך מדובר? אם מדובר בתוך הששה חודשי נערות - מדוע סובר רב שהיא כבר בוגרת? והרי בזמן הזה היא בחזקת נערה עד שנמצא לה סימנים, וממילא כשמצאנו את הסימנים עכשיו, מנין לנו שהם כבר היו מהבוקר?

ואם מדובר לאחר ששה חודשים - מדוע חושש שמואל לשני הקידושין? והרי לאחר ששה חודשים היא כבר בכל מקרה בוגרת.

תירוץ: לא צריכא: מדובר שהיא התקדשה ביום האחרון של ששת החודשים, שביום הזה כבר אין לה חזקת נערות כי היא אמורה לראות בו סימני בגרות. לדעת רב מכיון שמצאנו לה בסוף היום סימנים, אנו נוקטים שהם כבר היו מהבוקר. אבל לדעת שמואל רק עכשיו נמצאו הסימנים, ולכן רק עכשיו היא נעשתה בוגרת ולא קודם לכן.

הרחבת הביאור: לדעת רב בתוך הששה חודשים יש לה חזקה של נערה, ולכן אם נמצאו בה סימנים אנו מעמידים אותה על חזקתה שהיא נערה עד שמצאנו אותם ולא רגע אחד קודם לכן. אבל ביום האחרון אין לה כבר חזקת נערות כי ביום הזה

הסימנים נולדים בה, וממילא כשמצאנו בה סימנים יש לה 'חזקה דהשתא' כלומר מכיון שעכשיו היא בוגרת אנו מעמידים את כל היום בחזקה שהיא בוגרת. אבל לדעת שמואל 'חזקה דהשתא' אינה נחשבת לחזקה (רע"א).

קושיא על שמואל: ושמואל - מאי שנא ממקוה:

מקוה שנמדד ונמצא חסר: מקוה שהיה בחזקת שלם וטבלו בו אנשים וכלים, ולאחר מכן מדדו אותו ומצאו שהוא חסר - כל התרומות והטהרות שהשתמשו בכלים שנטהרו במקוה הזה טמאים, וכן האנשים שטבלו בו טמאים, אחורה מהזמן שמדדו אותו בתחילה והיה שלם. וזה בין אם המקוה נמצא ברה"י ובין אם הוא נמצא ברה"ר. דהיינו הדין הוא שספק טומאה שנמצא ברה"י טמא, ואם נמצא הספק ברה"ר טהור. כל זה בספק שמא נטמא האדם או הכלי (כגון ספק נגע בטומאה ספק לא נגע בה), אבל כאן נחשב הדבר לודאי.

ולכאורה הטעם בגלל שאנו אומרים שכמו שמצאנו את המקוה עכשיו חסר, חזקה שהוא היה במצב הזה עד עכשיו. ואם כן גם בנערה נאמר כך שמכיון שמצאנו שעכשיו יש בה סימנים נעמיד אותה בחזקה שכל היום הם כבר היו שם. ומדוע מסתפק שמואל מתי הביאה את הסימנים?

תירוץ: שאני התם: מכיון שהאיש והכלי היו בחזקת טמאים, אי אפשר לטהר אותם מספק שמא המקוה היה שלם. מה שאין כן בנערה ביום האחרון של הששה חודשים שאין לה עדיין חזקת בגרות (וכן גם אין לה כבר חזקת נערו כפי הסימנים צריכים לבוא היום) יש להסתפק מתי הגיעו הסימנים במשך היום הזה.

קושיא: אדרבא: מדוע לא נעמיד את המקוה על חזקתו שהיה כשר? והתשובה: משום שהרי אנו רואים שהוא עכשיו חסר. ואם כן גם בנערה אנו רואים שעכשיו יש בה סימנים והיא בוגרת, ואם כן נאמר שכל היום היא היתה בוגרת ומדוע שמואל מסתפק בזה? אלא שאנו אומרים שרק עכשיו היא בגרה. ואם כן גם במקוה נאמר כן שרק עכשיו הוא חסר. ומה ההבדל בין מקוה לסימנים?

התם תרתי לריעותא: במקוה יש שתי ריעותות שבגללם איננו יכולים לטהר את האנשים והכלים: א. הטמא נמצא בחזקת טמא. ב. המקוה נמצא חסר. אבל כסימנים יש רק ריעותא אחת שבגללה איננו יכולים לומר שהיא נערה: שנמצאו בה סימנים והיא בוגרת. אבל אין לה חזקה של נערה, ולכן שמואל מסתפק בדבר.

קושיא נוספת על שמואל: ושמואל - מאי שנא מחבית:

היה בודק את החבית: היתה לו חבית מיוחדת שהיה תורם ממנה את תרומותיו. דהיינו בכל פעם שהיתה לו חבית טבל של מאה לוג, היה אומר שתי לוג שבחבית המיוחדת יהיו תרומה על היין שבחבית הזו. ומידי פעם הוא היה בודק את החבית המיוחדת שהיין שבתוכה לא החמיץ. (כי לדעת התנא הזה יין וחומץ נחשבים לשני מינים שונים ואי אפשר להפריש מזה על זה).

אם עברו כמה ימים מהבדיקה הקודמת ונמצאה שהחבית החמיצה - כל שלושה ימים ודאי, מכאן ואילך ספק. ונחלקו האמוראים (במסכת בבא בתרא) בפירוש הברייתא. דעה א' שלושה ימים הראשונים לאחר הבדיקה הקודמת היין ודאי יין והתרומות שתרם בזמן הזה הועילו, אבל לאחר שלושה ימים והלאה ספק האם כבר היין החמיץ וצריך לתרום שוב מספק (וגם החומץ שבחבית ספק תרומה). דעה ב' שלושה ימים אחורה מהבדיקה האחרונה היין ודאי חומץ והתרומות לא הועילו, אבל אחורה יותר - ספק.

ורמינן חבית אמקוה: ועכשיו נקשה מחבית על מקוה. מדוע בחבית אנו מסתפקים בשאר הימים אם התרומה חלה או לא, דהיינו אם היה יין או חומץ. ואילו במקוה אנו נוקטים בודאות שהאנשים והכלים טמאים, דהיינו שהמקוה היה חסר, שהרי אפילו בספק ברה"ר אנו מטמאים (והרי הדין הוא שספק טומאה ברה"ר טהורה, אלא בהכרח שאין כאן ספק).

ותירץ על כך רב חנינא מסורא שבאמת אלו הם שתי דעות שונות. הברייתא של חבית הולכת כדעת רבי שמעון החולק על המשנה במקוה, וסובר שכל הטהרות שנעשנו במקוה נמצאות בספק טומאה, ולכן ברה"ר הן טהורות וברה"י ספק (= תולין). אבל באמת לדעת רבנן במקוה שהטהרות טמאות, גם בחבית הם סוברים שכל היין שהופרש הוא טבל ודאי.

הקושיה: לדעת רבנן מוכח שמכיון שמצאנו את החבית עכשיו חומץ אנו נוקטים שגם קודם לכן היא היתה חומץ. ואם כן מדוע בסימנים סובר שמואל שיש ספק מתי הגיעו הסימנים, והרי אם מצאנו שעכשיו היא בוגרת היה עלינו לומר שכל היום כבר היו בה הסימנים.

תירוץ: **שאני התם וכו':** בדומה לתירוץ בקושיא הקודמת ממקוה.

התם תרתי לריעותא: בחבית יש שתי סיבות לומר שהתרומה לא חלה: א. חזקה של היין שהוא טבל ב. חזקה של החבית שהיא חומץ. אבל בסימנים יש רק סיבה אחת לומר שהיא לא נערה: שנמצאו בה סימנים.

נימא כתנאי: הגמרא רוצה להעמיד את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים.

מי מוציא מיד מי: שכיב מרע שכתב צוואה שהוא נתן את כל נכסיו במתנה והוא לא השאיר לעצמו כלום - הוא גילה בדעתו שרק בגלל שהוא היה בטוח שהוא ימות הוא נתן את הנכסים (אחרת לא מסתבר שלא היה משאיר לעצמו כלום). ולכן אם לאחר מכן הוא הבריא מחליו, המתנה התבטלה. אבל אדם בריא שכתב את כל נכסיו לאחרים המתנה חלה, כי כוונתו לתת אתם בכל מקרה.

אדם שכתב את כל נכסיו לאחרים, והוא בא וטוען שכשכתב את המתנה הוא היה שכיב מרע ולכן כאשר הוא הבריא מהמחלה המתנה בטלה, ואילו האחרים טוענים שהוא כתב אותם כשהוא היה בריא וממילא הוא לא יכול לחזור בו.

לדעת רבי יעקב גם אם האחרים תפסו והחזיקו בנכסים הוא מוציא אותם מהם בלי להביא ראיה שהוא היה שכיב מרע, אבל אם הם רוצים לקחת את הנכסים הם צריכים להביא ראיה שהוא היה בריא. נמצא ששמואל סובר כרבי יעקב. שהרי אפילו שעכשיו הוא בריא אנו לא אומרים שיש חזקה שהוא היה בריא גם קודם לכן כשכתב את המתנה, ולכן הנכסים בספק והדין הוא שהמוציא מחברו עליו הראיה. וכך גם בנערה.

אבל לדעת רבי נתן אם הוא עכשיו בריא - הוא צריך להביא ראיה שהוא היה שכיב מרע, ואם עכשיו הוא שכיב מרע - הם צריכים להביא ראיה שהוא היה בריא. נמצא שרב סובר כרבי נתן שאומרים חזקה שהוא היה קודם לכן במצב שהוא נמצא בו עכשיו. וכך גם בנערה.

דחיי: **אמר לך רב:** אני יכול לסובר בשכיב מרע כרבי יעקב. משום ששם יש דין של 'העמד ממון על חזקתו' והמוציא מחברו עליו הראיה, ולכן על האחרים להביא ראיה. אבל בנערה אין לה חזקת הגוף שהיא נערה משום שהרי היום הוא היום האחרון של הששה חודשים וביום הזה כבר אין לה חזקה וכנ"ל.

ושמואל אמר: אני יכול לסובר בשכיב מרע כרבי נתן. משום שכל אנשי העולם הם בחזקת בריאים, ומי שרוצה להוציא אדם מהחזקה צריך להביא ראיה על כך. ולכן אם עכשיו הוא בריא, הוא צריך להביא ראיה שהוא היה אז שכיב מרע, ולא בגלל

ה'חזקה דהשתא' שהוא בריא, אלא בגלל חזקת העולם שכולם בריאים. (ואמנם אם הוא עכשיו שכיב מרע, הם צריכים להביא ראיה שהיה בריא, גם כן לא בגלל ה'חזקה דהשתא' אלא משום שהוא מוחזק בממון והמוציא מחבירו עליו הראייה. תוס' הרא"ש). אבל כאן אנו לא מוציאים אותה מחזקת הנערות שבועולם, משום שהיום הוא היום האחרון של הששה חודשים וכנ"ל.

נימא כהני תנאי: הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם במחלוקת תנאים אחרת.

קידשה אביה בדרך וכו': זהו המקרה שעליו נחלקו רב ושמואל. וברייתא אחת אומרת שהיא בוגרת וקידושי האב לא חלו, וברייתא אחרת אומרת שהיא בספק בוגרת ספק נערה. ואם כן זוהי בדיוק מחלוקתם של רב ושמואל.

דחייה: לא, אידי ואידי כשמואל: שתי הברייתות מתאימות עם דעת שמואל. כי הברייתא שאומרת שחוששים לקידושין סוברת כמוכן כשמואל, אבל גם הברייתא שאומרת שהיא בוגרת סוברת כשמואל כי היא מדברת באופן שהבת מכחישה את האב וטוענת שהיא כבר קיבלה סימנים מאתמול, וממילא היא כבר היתה בוגרת בשעה שיקדש אותה אביה. והיא נאמנת על כך. (אבל הברייתא שחוששין לקידושי שניהם - מדברת באופן שהיא לא אומרת כלום).

ונימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי: אם כן מדוע לא נאמר שכמו שהברייתות לא חולקות, גם רב ושמואל לא חולקים! אלא שמואל דיבר באופן שהבת לא מכחישה את האב, ורב דיבר באופן שהיא כן מכחישה אותו.

דחייה: ותסכרא? הא רב יוסף וכו': הרי רב יוסף בריה דרב מנשיא מהעיר דוויל פסק כמו רב בשאלה הנ"ל והורה שקידושי הבת חלו ולא קידושי האב. והקפיד על כך שמואל ואמר: לכל התלמידי חכמים מדדו מהשמים חכמה בכלי קטן ולהם הם מפחדים לסמוך על חכמתם להתיר אשת איש, ואילו התלמיד חכם הזה שפכו לו חכמה מרובה מהשמים ולכן הוא סומך על חכמתו להתיר את הספק מתי היא נהייתה בוגרת ומכריע שכבר מהבוקר...

ההוכחה: אם באמת רב ושמואל לא חולקים, מדוע שמואל הקפיד עליו? והרי הוא פסק כרב, דהיינו במקרה שהיא מכחישה אותו. ושמואל מודה במקרה כזה. אלא בהכרח שהם חולקים באופן שהבת לא מכחישה אותו. ורב יוסף פסק כרב במקרה שהיא לא הכחישה אותו, ושמואל חולק על הפסק הזה, ולכן הוא הקפיד עליו.

משנה: מי שיצא: כהן שיצא לחו"ל עם אשתו בלי ילדים, וחזר עם האשה ועם ילדים.

אין צריך להביא ראייה לא על האשה ולא על הבנים: הוא לא צריך להביא ראייה שהאשה הזו מיוחסת וכשרה לכהונה, כי כבר בדקו אותה כשהוא התחתן איתה כאן בארץ. ואינו צריך להביא ראייה על הבנים שהם מיוחסים, משום שמדובר בבנים קטנים הכרוכים אחריה וחזקה שהיא אמא שלהם.

מתה ואלו בניה: אבל אם הוא חוזר מחו"ל ואומר 'אשתי מתה ואלו הילדים שנולדו לי ממנה' - הוא צריך להביא ראייה על הבנים שהם נולדו מאותה האשה, אבל אינו צריך להביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת משום שכבר בדקו אותה כשהם נישאו כאן בארץ. ולכן אם יש לו ראייה שהבנים נולדו ממנה הם מיוחסים.

אשה נשאתי במדינת הים וכו': כהן שיצא לחו"ל לבדו, וחזר עם אשה וילדים - הוא צריך להביא ראייה רק על האשה שהיא מיוחסת, אבל לא על הבנים מכיון שהבנים קטנים וכרוכים אחריה וכנ"ל.

מתה ואלו בניה: אבל אם הוא יוצא לבדו וחוזר רק על ילדים, ואומר 'התחתנתי בחו"ל ונולדו לי ילדים ואשתי מתה' - הוא צריך להביא ראייה גם על האשה שהיא מיוחסת וגם על הילדים שהם נולדו ממנה ולא מאשה אחרת.

גמרא: וכולן בכרוכים אחריה: הבנים שדברה עליהם המשנה מדובר בקטנים הכרוכים אחריה וכפי שביארנו.

ת"ר וכו' מביא ראייה על האשה ואין צריך להביא ראייה על הבנים: ומבארת הברייתא שהכוונה דוקא בבנים קטנים ולכן היא ממשיכה 'ומביא ראייה על הגדולים ואין צריך להביא ראייה על הקטנים' כי הם כרוכים אחריה, אבל על הגדולים צריך להביא ראייה שהיא האמא שלהם.

וכל זה אם הוא בא עם אשה אחת וטוען שהתחתן רק איתה בחו"ל, אבל אם הוא אומר 'התחתנתי עם שתי נשים והאחת מתה וזו השניה עם הילדים שלה' - הוא צריך להביא ראייה גם על האשה שהביא מחו"ל שהיא מיוחסת, וגם על הילדים שהם שלה ואפילו שהם קטנים. משום שאין ריאה מכך שהם כרוכים אחריה, כי יתכן שהם בניה של האשה שמתה והיא מאמצת אותם כאמא ולכן הם כרוכים אחריה.